

Capitolul I

Noțiune. Caractere generale

1. Răspundere civilă delictuală. Condițiile generale ale răspunderii. Culpă. Distincția față de vinovăția în materie penală

C. civ., art. 998, art. 999
C. pen., art. 19

Trebuie delimitată vinovăția sau latura subiectivă a unei infracțiuni, în înțelesul ei foarte strict în materie penală, de sensul în materie civilă, situație în care forma neglijenței sau doar a neatenției poate antrena răspunderea civilă delictuală.

*I.C.C.J., Secția civilă și de proprietate intelectuală,
decizia nr. 4067 din 26 mai 2004, www.scj.ro*

Prin cererea înregistrată sub nr. 5126/1999, reclamantul N.D.C. a chemat în judecată pârâta SC A. SA, sucursala Municipiului București, pentru a se dispune obligarea acesteia la plata sumei de 160.000.000 lei, din care 110.000.000 lei despăgubiri pentru avarierea autoturismului proprietatea sa personală ca urmare a unui accident de circulație, care a avut loc la 18 ianuarie 1999, 30.000.000 lei daune-interese și 20.000.000 lei daune morale.

În motivarea cererii, reclamantul a învederat că, la data de 18 ianuarie 1999, a fost implicat într-un accident de circulație în urma căruia autoturismul său a fost grav avariat și, după mai multe cercetări efectuate de Parchetul Militar București, a rezultat că nu a avut nici o culpă în producerea accidentului și, în consecință, a solicitat încasarea despăgubirilor la A.

Tribunalul București, Secția a III-a civilă, prin decizia nr. 1386/A din 21 decembrie 2000, a respins ca neîntemeiată cererea reclamantului, în contradictoriu cu SC A. SA, sucursala Municipiului București și M.C.C. (introdus ulterior în cauză).

Pentru a pronunța această soluție, tribunalul a reținut că din probele administrate nu rezultă culpa pârâtului M.C.C., ci, dimpotrivă,

reiese că autoturismul acestuia a fost lovit din spate de autoturismul condus de reclamant. Instanța a mai reținut că, deși în dosarul penal s-a luat măsura neînceperii urmăririi penale pentru reclamant, în baza art. 10 lit. d) C. proc. pen., pentru că a reieșit că nu are nici o culpă în producerea accidentului, această soluție vizează strict latura subiectivă a unei infracțiuni.

În materie civilă, tribunalul a reținut culpa exclusivă a reclamantului în producerea coliziunii, culpa în cadrul răspunderii civile delictuale putând îmbrăca și forma neglijenței sau doar a neatenției. S-a reținut și faptul că, pentru a funcționa răspunderea civilă delictuală, trebuie îndeplinite cumulativ condițiile prevăzute de art. 998 și art. 999 C. civ., fapt ce nu se verifică nici parțial în persoana pârâtului. Cum nu este angajată răspunderea civilă delictuală a asiguratului (pârâtului, în acest caz), rezultă că pretențiile reclamantului sunt neîntemeiate.

Împotriva acestei sentințe reclamantul a declarat apel care, prin decizia nr. 380 din 16 octombrie 2002, a fost respins ca nefondat de Curtea de Apel București, Secția a IV-a civilă. Instanța de apel a reținut că instanța de fond a făcut o corectă analiză a probelor când a stabilit vinovăția în producerea accidentului, în persoana reclamantului. În ceea ce privește pârâtul, instanța de apel a statuat că, în cadrul răspunderii delictuale, în sensul art. 998 și urm. C. civ., acesta a fost exonerat de producerea prejudiciului, deoarece vinovat de daunele produse este reclamantul.

Reclamantul a declarat recurs împotriva acestei decizii, susținând, în esență, faptul că s-a pronunțat cu aplicarea greșită a prevederilor art. 22 alin. (1) C. proc. pen. și că instanța nu s-a pronunțat asupra unor dovezi hotărâtoare pentru dezlegarea pricinii, cum sunt rezoluția procurorului militar, nota Serviciului Accidente din 14 iulie 1999, care arată că vinovat de producerea accidentului se face pârâtul M.C., expertiza auto și expertiza medico-legală privind alcoolemia.

Recursul a fost admis.

Este întemeiată susținerea recurentului-reclamant, în sensul că instanța de apel nu a avut în vedere și nu s-a pronunțat asupra unor dovezi care sunt hotărâtoare pentru dezlegarea pricinii. Astfel, la o analiză atentă a celor două rezoluții date de Parchetul Militar București, s-a constatat că, dacă pentru pârâtul M.C.C. s-a dispus neînceperea urmăririi penale în baza art. 10 alin. (1) lit. b) C. proc. pen., respectiv pentru că fapta nu este prevăzută de legea penală, concluzia fiind totuși aceea că a comis accidentul de circulație din culpă, în

ceea ce-l privește pe reclamantul N.C.D., neînceperea urmăririi penale s-a dispus în baza art. 10 alin. (1) lit. d) din același cod, adică în situația în care faptei îi lipsește unul din elementele constitutive ale infracțiunii, procurorul concluzionând în sensul că acesta nu a avut nici o culpă în producerea accidentului.

Aceste aspecte trebuiau atent analizate de către instanța de apel pentru stabilirea corectă a răspunderii civile delictuale în speță, prin delimitarea vinovăției sau laturii subiective a unei infracțiuni, în sensul ei foarte strict în materie penală de cel în materie civilă, situație în care forma neglijenței sau doar a neatenției poate antrena răspunderea civilă delictuală.

Relevante în cauză sunt și obiecțiunile formulate la expertiza auto, care a analizat dinamica procedurii accidentului și a sesizat momentul apariției stării de pericol, creată de autoturismul condus de pârât cu o viteză de 10 km/h, contrar prevederilor legale, fapt justificat tocmai de intenția acestuia de a pătrunde pe banda a treia de circulație.

Și, nu în ultimul rând, trebuiau analizate datele cuprinse în expertiza medico-legală privind alcoolemia pârâtului M.C.C., printre care un element important este greutatea individului. În cazul pârâtului apar unele inadvertențe; astfel, în buletinul de examinare chimică la data recoltării probelor, acesta apare cu o greutate de 68 kg, pentru ca expertiza pentru interpretarea alcoolemiei să fie făcută pentru o greutate de 84 kg. Apare o diferență de 16 kg care a influențat în mod evident rezultatul alcoolemiei.

Toate aceste aspecte trebuie lămurite de instanța de apel, motiv pentru care s-a impus, în baza art. 313 C. proc. civ., admiterea recursului, casarea hotărârii și trimiterea cauzei spre rejudecare.

2. Răspundere civilă delictuală. Condițiile răspunderii pentru fapta proprie

C. civ., art. 998, art. 999

Pentru ca o faptă a omului să dea loc la daune-interese, nu este suficient ca acea faptă să fi adus altuia un prejudiciu, ci trebuie ca cel căruia fapta i se atribuie să fie autorul ei.

*I.C.C.J., Secția civilă și de proprietate intelectuală,
decizia nr. 2277 din 18 martie 2004, www.scj.ro*

C.R. a chemat în judecată Ministerul Justiției, pentru a fi obligat la plata sumei de 5 miliarde lei cu titlu de daune materiale și morale.

În motivarea acțiunii, reclamantul a arătat că suma pretinsă reprezintă prejudiciul ce i-a fost cauzat prin desfacerea abuzivă a contractului său de muncă la data de 9 ianuarie 1990 de către Compania T., întârzierea soluționării contestației îndreptate împotriva acestei măsuri și a aducerii la îndeplinire a hotărârii judecătorești de reintegrare în muncă și de plată a despăgubirilor bănești convenite.

În drept au fost invocate dispozițiile art. 998 și art. 999 C. civ.

Tribunalul București, Secția a IV-a civilă, prin sentința nr. 1607 din 4 noiembrie 2002, a admis excepția lipsei calității procesuale pasive invocată de Ministerul Justiției și a respins acțiunea introdusă de reclamant ca fiind îndreptată împotriva unei persoane fără calitate procesuală pasivă.

În motivarea soluției pronunțate, prima instanță, având în vedere temeiul de drept invocat în acțiune, a reținut că pârâtul în cauză nu este autorul desfacerii contractului de muncă al reclamantului și al consecințelor decurgând din acesta: parcurgerea etapelor procesuale inerente, întârzierea punerii în executare a hotărârii de reintegrare, respectiv al neîncasării despăgubirilor bănești la plata cărora a fost obligată unitatea intimată.

Reclamantul a declarat apel împotriva sentinței, invocând funcțiile pe care le are Ministerul Justiției în conformitate cu H.G. nr. 212/2001, de reprezentare în plan intern și extern, respectiv de autoritate de stat, precum și atribuțiile necesare asigurării unei bune organizări și funcționări a justiției.

Prin decizia nr. 88 din 3 martie 2003, Curtea de Apel București, Secția a IV-a civilă, a respins ca nefondat apelul declarat de reclamant.

Pentru a hotărî astfel, instanța de control judiciar a reținut, în esență, că Ministerul Justiției nu este autorul faptelor invocate de reclamant și, drept urmare, el nu este parte în raportul juridic întemeiat pe răspunderea civilă delictuală.

Împotriva ultimei hotărâri reclamantul a declarat recurs, pe care nu l-a motivat în drept. În fapt, recurentul a reiterat susținerile formulate în apel și a imputat instanțelor care au soluționat litigiul declanșat de desfacerea contractului său de muncă tergiversarea judecătării și a executării hotărârii de reintegrare în muncă.

Recursul nu este fondat.

Conform principiilor stabilite prin art. 998 și urm. C. civ., pentru ca o faptă a omului să dea loc la daune interese, nu este suficient ca acea faptă să fi adus altuia un prejudiciu, ci trebuie ca cel cărui faptă i se atribuie să fie autorul ei.

În considerarea celor ce preced, în mod corect au reținut instanțele că pârâtul în cauză nu are calitatea de parte în raportul juridic întemeiat pe răspunderea civilă delictuală, din moment ce el nu este autorul faptului declanșator al procesului de reintegrare în muncă a reclamantului, al parcurgerii mai multor faze procesuale din cauza confuziilor privind persoana juridică ce avea calitatea procesuală pasivă, determinate de intervenirea unor măsuri organizatorice în structura Companiei T., al reintegrării sale efective doar în anul 1999, deși instanțele au hotărât în acest sens, definitiv și irevocabil, la 9 noiembrie 1992, și al neîncasării, nici până la sesizarea instanței, a despăgubirilor la plata cărora a fost obligată intimata.

Instanțele, hotărând în sensul celor ce preced, au pronunțat hotărâri legale și temeinice, care au fost menținute, prin respingerea recursului ca nefondat.

3. Răspunderea părinților pentru faptele ilicite ale copiilor minori. Părinți divorțați

C. civ., art. 998, art. 999, art. 1000 alin. (2)

C. fam., art. 43 alin. (2)

C. proc. pen., art. 14, art. 346

C. pen., art. 174, art. 175, art. 176, art. 211

Conform art. 1000 alin. (2) C. civ., părinții răspund pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori ce locuiesc cu dâșii.

În cazul în care aceștia nu au un domiciliu conjugal comun, cum este cazul părinților divorțați, pentru fapta ilicită prejudiciabilă a copilului minor va răspunde părintele cărui i-a fost încredințat spre creștere și educare, celălalt părinte, fiind lipsit de posibilitatea de a urmări și supraveghea direct conduita minorului, neputând fi ținut responsabil pentru pagubele cauzate de acesta.

*C.S.J., Secția penală,
decizia nr. 2833 din 4 iunie 2002, www.scj.ro*

Prin sentința nr. 189 din 19 martie 2001, Tribunalul București, Secția a II-a penală, a condamnat, între alții, pe inculpatul minor V.R. pentru săvârșirea tentativei la infracțiunea de omor calificat și deosebit de grav, prevăzută în art. 20 raportat la art. 174, art. 175 lit. i) și art. 176 lit. d) C. pen., și a infracțiunii de tâlhărie, prevăzută în art. 211 alin. (2) lit. d) și c) din același cod.

Inculpatul a fost obligat, solidar cu părțile responsabile civilmente P.D. și V.A., părinții săi, la despăgubiri civile pentru daunele materiale și morale cauzate părții civile.

Curtea de Apel București, Secția a II-a penală, prin decizia nr. 571 din 25 septembrie 2001, a admis apelul declarat de partea responsabilă civilmente V.A., tatăl inculpatului minor, și a înlăturat obligarea acestuia la plata despăgubirilor, solidar cu inculpatul, cu motivarea că părinții minorului au divorțat, iar la data săvârșirii infracțiunilor acesta se afla în îngrijirea mamei, cu care locuia.

Recursurile declarate de procuror și de partea civilă, cu motivarea că instanța de apel în mod greșit a dispus înlăturarea obligării la plata despăgubirilor a părții responsabile civilmente V.A., sunt nefondate.

Potrivit art. 1000 alin. (2) C. civ., părinții răspund pentru faptele cauzatoare de prejudicii ale copiilor minori numai dacă aceștia locuiesc împreună cu părinții.

În situația în care părinții sunt divorțați, acest text de lege se completează cu prevederile art. 43 alin. (1) C. fam., care prevede că părintele divorțat, căruia i s-a încredințat copilul, exercită cu privire la acesta drepturile părintești.

Ca atare, în cazul părinților divorțați, cel căruia i s-a încredințat minorul și la care acesta locuiește răspunde pentru faptele cauzatoare de prejudicii ale minorului, întrucât îl poate supraveghea și poate îndeplini direct îndatorirea de a-l educa.

Celălalt părinte, fiind lipsit de posibilitatea de a urmări și supraveghea direct conduita minorului, nu răspunde pentru pagubele cauzate de acesta.

Articolul 43 alin. (3) C. fam., la care se referă motivele de recurs ale procurorului, stabilește drepturile părintelui divorțat căruia nu i s-a încredințat minorul, și anume dreptul de a avea legături personale cu acesta, precum și de a veghea la creșterea, educarea, învățătura și pregătirea lui profesională.

Drepturile stabilite în textul sus-menționat nu constituie obligații pentru părintele căruia nu i s-a încredințat minorul, cum greșit s-a susținut în recursul declarat de procuror.

În consecință, dispoziția instanței de apel de a înlătura obligarea părții responsabile civilmente V.A., solidar cu inculpatul, la plata despăgubirilor civile este corectă, motiv pentru care recursurile au fost respinse.

4. Răspunderea comitentului pentru fapta prepusului. Daune morale

C. civ., art. 998, art. 999, art. 1000 alin. (3)
C. pen., art. 183

Răspunderea comitentului pentru fapta prepusului operează și în ceea ce privește prejudiciul moral.

Stabilind obligația de a repara prejudiciul cauzat unei persoane printr-o faptă ilicită, legea nu distinge între prejudiciul patrimonial și cel nepatrimonial; ca atare, nu există temeii juridic pentru a se înlătura obligația de reparare a daunelor morale, acestea având, la fel ca orice prejudiciu, un caracter păgubitor ce dă naștere obligației de reparare.

*C.S.J., Secția penală, decizia nr. 459
din 16 martie 1993, în B.J. Baza de date*

Prin sentința penală nr. 10 din 27 februarie 1992, Tribunalul Brașov a condamnat pe inculpatul V.S. pentru săvârșirea infracțiunii de loviri cauzatoare de moarte, prevăzută în art. 183 C. pen.

Inculpatul a fost obligat, solidar cu partea civilmente responsabilă, la plata unor despăgubiri către soția victimei, între care și suma de 150.000 de lei reprezentând daune morale.

Instanța a reținut că inculpatul lucra în echipa condusă de C.M., la SC I. SRL Brașov, care executa lucrări de izolare antiacidă la un rezervor.

În ziua de 4 iunie 1991, C.M. a cerut inculpatului să prepare o găleată cu material pentru izolare antiacidă, acesta din urmă refuzându-l, ceea ce a dat naștere la o stare conflictuală, inculpatul lovind pe C.M. cu pumnul în cap.

Ca urmare a loviturii, victima a decedat, suferind un traumatism cerebral.

Recursul părții responsabile civilmente, motivat, între altele, în sensul că obligarea la plata daunelor morale nu este legală, iar răspun-

derea comitentului pentru fapta prepusului nu operează, este neîntemeiat.

Stabilind obligația de a repara prejudiciul cauzat unei persoane printr-o faptă ilicită, legea nu distinge între prejudiciul patrimonial și cel nepatrimonial; ca atare, nu există temei juridic pentru a se înlătura obligația de reparare a daunelor morale, acestea având, la fel ca orice prejudiciu, un caracter păgubitor ce dă naștere obligației de reparare.

Între prejudiciile nepatrimoniale se înscriu și cele afective, constând în suferințele psihice cauzate în urma lezării sentimentelor de afecțiune, cum este suferința psihică produsă prin moartea unei persoane apropiate, refuzul unei reparații situându-se în afara legii.

În consecință, susținerea din recurs în sensul că repararea daunelor morale este lipsită de temei nu este justificată.

Lipsită de temei este și critica formulată de partea civilmente responsabilă cu privire la aplicarea în speță a dispozițiilor legale privind răspunderea comitentului pentru fapta prepusului.

Incidentul care a dus la agresarea victimei a avut loc în timpul serviciului, la locul de muncă și a fost în legătură cu executarea unei dispoziții de lucru date pe linie ierarhică.

Violențele au fost săvârșite în acest cadru, al raporturilor de muncă, în cursul executării sarcinilor de serviciu ale inculpatului, răspunderea părții civilmente responsabile fiind angajată în temeiul art. 1000 alin. (3) C. civ.

5. Răspunderea comitentului pentru fapta prepusului. Condiția culpei prepusului în producerea rezultatului vătămător

C. civ., art. 998, art. 999, art. 1000 alin. (3) și (4)

Comitenții răspund de prejudiciul cauzat de prepușii lor, în funcțiile ce li s-au încredințat, numai dacă în persoana prepusului sunt întrunite condițiile răspunderii pentru fapta proprie prevăzute de art. 998 și art. 999 C. civ. Este necesar ca între exercițiul funcțiunii și fapta păgubitoare să existe o legătură de cauzalitate sau cel puțin de conexitate, astfel încât funcția să fi procurat instrumentul sau cel puțin prilejul faptei ilicite.

Nu este imputabilă prepusului neluarea tuturor măsurilor necesare pentru paza perimetrului unității militare, în condițiile concrete de fapt, și anume Revoluția Română din Decembrie

1989, în împrejurări caracterizate de o imposibilitate obiectivă de a prevedea intervenția și evoluția unor factori întâmplători și imprevizibili.

*C.S.J., Secția civilă, decizia nr. 3649
din 15 octombrie 2002, www.scj.ro*

Reclamantul L.M.R. a chemat în judecată Ministerul Apărării Naționale, în calitate de comitent, și UM 01057 Mihai Bravu, în calitate de prepus, solicitând despăgubiri în valoare de un miliard de lei pentru suferințele fizice și morale. Motivându-și cererea în fapt, reclamantul a susținut că, fiind militar în termen la UM 01057 Mihai Bravu, a fost atacat de așa-ziii teroriști, rănit și ulterior operat, rămânând cu sechele pe toată viața; că demersurile sale în vederea obținerii titlului de revoluționar al Revoluției Române din Decembrie 1989 nu au primit un răspuns favorabil.

Tribunalul București, Secția a III-a civilă, prin sentința civilă nr. 494 din 7 mai 2001, a respins ca neîntemeiată acțiunea, pentru că nu sunt întrunite condițiile răspunderii comitentului pentru fapta prepusului.

Împotriva acestei sentințe a declarat apel reclamantul.

Curtea de Apel București, Secția a III-a civilă, prin decizia nr. 574/A din 6 decembrie 2001, a respins ca nefondat apelul, reținând că, atâta timp cât însuși reclamantul a arătat că nu îl cunoaște pe făptuitorul care i-a produs prejudiciul, nu poate fi angajată răspunderea comitentului.

Împotriva acestei din urmă decizii a declarat recurs reclamantul, susținând că: s-a considerat greșit ca nedovedite despăgubirile morale, care sunt incluse în cadrul general al despăgubirilor civile, că ele nu trebuie dovedite, rămânând în mod obiectiv la aprecierea judecătorului; că în mod greșit s-a reținut, de către instanță că nu a dovedit elementele răspunderii civile, raportul de cauzalitate și existența culpei, în cauză existând atât răspunderea comitentului, cât și răspunderea prepusului, care nu a luat toate măsurile impuse de regulamentele militare pentru paza și protecția unității.

Recursul nu este fondat.

Prin acțiunea sa, reclamantul a solicitat obligarea pârâților la despăgubiri în valoare de un miliard de lei pentru suferințele fizice și morale, invocându-se în drept art. 1000 alin. (3) și (4) C. civ.; în conformitate cu aceste prevederi, comitentul răspunde de prejudiciul